

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Teknisk Rapport

En beskrivning av genomförande och metoder

Ungar & Medier – medievardagen för barn och unga

2013-04-12

SCB, Stockholm
08-506 940 00

SCB, Örebro
019-17 60 00

www.scb.se

Inledning

Enkätenheten vid Statistiska centralbyrån (SCB) genomförde under perioden oktober 2012 – januari 2013 en kombinerad enkät- och webbundersökning på uppdrag av Statens medieråd.

Syftet med undersökningen var att studera barns och ungas medievanor och attityder till medier. Man vill även fånga föräldrarnas syn på detta.

Populationerna utgjordes av barn 9-12 år, barn 13-18 år, föräldrar till barn 0-4 år, föräldrar till barn 5-8 år och föräldrar till barn 9-18 år.

Urvalen bestod av 1 000 personer för grupperna 9-12 år, 13-18 år, föräldrar till barn 0-4 år och föräldrar till barn 5-8 år och 2 000 personer i gruppen föräldrar till barn 9-18 år. Det var totalt 420 personer som besvarade frågeblanketten för barn 9-12 år, vilket var 42,1 procent av urvalet. Det var totalt 402 personer som besvarade frågeblanketten för barn 13-18 år, vilket var 40,3 procent av urvalet. Det var totalt 423 personer som besvarade frågeblanketten för föräldrar till barn 0-4 år, vilket var 42,3 procent av urvalet. Det var totalt 435 personer som besvarade frågeblanketten för föräldrar till barn 5-8 år, vilket var 43,7 procent av urvalet. Det var totalt 829 personer som besvarade frågeblanketten för föräldrar till barn 9-18 år, vilket var 41,5 procent av urvalet.

Resultatet i form av i form av fem olika svarsfiler samt tabeller och diagram levererades vecka 15 enligt överenskommelse. Slutleveransen skedde inte i tid enligt offertens preliminära tidsplan. Orsakerna till detta var bl.a. att arbetet med att framställa de fem olika frågeblanketterna tog längre tid än beräknat och fältarbetet sträcktes ut för att få in så många svar som möjligt.

Undersökningsledare på SCB var Michael Nilsson och Peter Werner var metodstatistiker. Statens medieråds kontaktperson gentemot SCB var Ulf Dalquist.

Omfattning

Population och urval

Populationen, d.v.s. de objekt som man vill kunna dra slutsatser om, utgjordes av barn 9-12 år, barn 13-18 år, föräldrar till barn 0-4 år, föräldrar till barn 5-8 år och föräldrar till barn 9-18 år.

För att kunna dra ett urval från populationen skapades en urvalsram som avgränsade, identifierade och möjliggjorde koppling till objekten i populationen. Urvalsramen i undersökningen skapades med hjälp av data från Registret över totalbefolkningen, 2012-08-31. Antalet personer i urvalsramen var:

Barn 9-12 år: 404 285

Barn 13-18 år: 627 999

Föräldrar till barn 0-4 år: 525 926 barn
Föräldrar till barn 5-8 år: 435 786 barn
Föräldrar till barn 9-18 år: 1 028 406 barn

Urvalsstorleken bestämdes av Statens medieråd till 1 000 personer för grupperna barn 9-12 år, barn 13-18 år, föräldrar till barn 0-4 år och föräldrar till barn 5-8 år och 2 000 personer i gruppen föräldrar till barn 9-18 år.

Tabell 1 Population och urval

Namn	Population	Bruttourval	Övertäckning	Nettourval ¹
Barn 9-12 år	404 285	1 000	3	997
Barn 13-18 år	627 999	1 000	2	998
Föräldrar till barn 0-4 år	525 926	1 000	1	999
Föräldrar till barn 5-8 år	435 786	1 000	5	995
Föräldrar till barn 9-18 år	1 028 406	2 000	3	1 997

1) Nettourval är det som kvarstår efter det att övertäckningen har tagits bort från bruttourvalet.

Från respektive urvalsram till barnenkäterna drogs ett obundet slumpmässigt urval av barn. Ett obundet slumpmässigt urval innebär att alla objekt har samma sannolikhet att komma med i urvalet. Från respektive urvalsram till föräldraenkäterna drogs först ett obundet slumpmässigt urval av barn. För varje utvalt barn drogs därefter (för barn med två vårdnadshavare på samma adress) ett obundet slumpmässigt urval av en vårdnadshavare.

Frågor/Variabler

Statens medieråd utformade frågorna i frågeblanketten. Därefter genomfördes en snabbgranskning av mätteknisk expertis i syfte att minska risken för mätfel. Grundläggande för bra kvalitet i en undersökning är kvaliteten på de data som samlas in. För att säkerställa att frågorna fungerar så bra som möjligt och enligt intentionerna har därför alla blanketter genomgått ett mättekniskt test.

Blanketten till barn 9-12 år bestod av 40 numrerade frågor, flera av dem hade delfrågor vilket genererade totalt 146 frågor. Blanketten till barn 13-18 år bestod av 45 numrerade frågor, flera av dem hade delfrågor vilket genererade totalt 152 frågor. Blanketten till föräldrar till barn 0-4 år bestod av 39 numrerade frågor, flera av dem hade delfrågor vilket genererade totalt 116 frågor. Blanketten till föräldrar till barn 5-8 år bestod av 42 numrerade frågor, flera av dem hade delfrågor vilket genererade totalt 147 frågor. Blanketten till föräldrar till barn 9-18 år bestod av 31 numrerade frågor, flera av dem hade delfrågor vilket genererade totalt 104 frågor.

Förutom de variabler som samlades in via frågeblanketterna hämtades följande variabler från SCB:s register:

- Kön (RTB 2012-10-15)
- Ålder (RTB 2012-10-15)
- Civilstånd, enbart för föräldrarna (RTB 2012-10-15)
- Födelseland för båda föräldrarna (grupperad) (RTB 2012-10-15)
- Medborgarskap (grupperad) (RTB 2012-10-15)
- Kommun (RTB 2012-10-15)
- Inkomst (Inkomst och taxeringsregistret . Inkomstår 2010)
- Utbildningsnivå (Utbildningsregistret för 2012-01-01)

Referensperiod för enkätfrågor, se bifogad frågeblankett. Med referensperiod menas vilken tidpunkt svaren avser, t.ex. idag, förra veckan, senaste tre månaderna.

Datainsamling

Frågeblanketterna skickades ut med post. I ett informationsbrev ombads personen att besvara frågorna och skicka svaret till SCB. I samband med utskicket av frågeblanketterna och även i samband med påminnelserna fick uppgiftslämnarna information om att enkäten även gick att besvara på webben. De fick inloggningsuppgifter i form av ett användarnamn och ett lösenord och kunde sedan logga in via SCB:s hemsida.

Det första utskicket genomfördes den 26 oktober 2012. Sedan skickades två påminnelser till dem som inte besvarat frågeblanketten. Ett tack- och påminnelsekort (ToP-kort) skickades den 7 november och en påminnelse med ny enkät skickades den 5 december. Insamlingen avslutades den 16 januari 2013.

Tabell 2a Beskrivning av inflödet barn 9-12 år. Antal och andel

	Antal	Procent
Efter första utskick	197	19,8
Efter ToP-kort	156	15,6
Efter enkätpåminnelse	67	6,7
Totalt	420	42,1
Bortfall	577	57,9
Urval	997	100,0

Tabell 2b Beskrivning av inflödet barn 13-18 år. Antal och andel

	Antal	Procent
Efter första utskick	217	21,7
Efter ToP-kort	131	13,1
Efter enkätpåminnelse	54	5,4
Totalt	402	40,3
Bortfall	596	59,7
Urval	998	100,0

Tabell 2c Beskrivning av inflödet föräldrar till barn 0-4 år. Antal och andel

	Antal	Procent
Efter första utskick	237	23,7
Efter ToP-kort	132	13,2
Efter enkätpåminnelse	54	5,4
Totalt	423	42,3
Bortfall	576	57,7
Urval	999	100,0

Tabell 2d Beskrivning av inflödet föräldrar till barn 5-8 år. Antal och andel

	Antal	Procent
Efter första utskick	236	23,7
Efter ToP-kort	140	14,1
Efter enkätpåminnelse	59	5,9
Totalt	435	43,7
Bortfall	560	56,3
Urval	995	100,0

Tabell 2e Beskrivning av inflödet föräldrar till barn 9-18 år. Antal och andel

	Antal	Procent
Efter första utskick	436	21,8
Efter ToP-kort	268	13,4
Efter enkätpåminnelse	125	6,3
Totalt	829	41,5
Bortfall	1 168	58,5
Urval	1 997	100,0

I informationsbrevet kunde uppgiftslämnarna läsa om undersökningens bakgrund, syfte och att undersökningen genomfördes i samarbete mellan Statens medieråd och SCB. Informationsbrevet informerade också om att uppgifter hämtades från SCB:s register och att materialet ska levereras avidentifierat till Statens medieråd. Brevet informerade även om personuppgiftslagen samt offentlighets- och sekretesslagen och att det var frivilligt att medverka i undersökningen.

För att SCB ska kunna lämna ut data från en enkätundersökning krävs informerat samtycke av uppgiftslämnarna. Det innebär att de genom att besvara blanketten och skicka in den godkänner att deras svar kompletteras med de bakgrundsvariabler, och behandlas på det sätt, som beskrivs i informationsbrevet.

Datainsamlingen genomfördes av enkätenheten vid SCB. De enkäter som kommit in via post registrerades med hjälp av skanning.

Kontroller har genomförts bland annat för att säkerställa så att endast valida värden förekommer i materialet.

Kontroll av att rätt person har besvarat frågeblanketten har skett genom att svar på frågor om kön och ålder har jämförts med motsvarande registeruppgift. SCB kan ändå inte garantera att den utvalda personen själv besvarat frågeblanketten.

Svarsdatafilen kompletterades med vikter för uppräkningsnivå.

Bortfall

Bortfallet består dels av objektbortfall, som innebär att frågeblanketten inte är besvarad alls, och dels av partiellt bortfall som innebär att vissa frågor i blanketten inte är besvarade. Om bortfallet skiljer sig från de svarande, med avseende på undersökningsvariablerna, så kan skattningarna

som grundar sig på enbart de svarande vara skeva. För att reducera bortfallsskevheten har vikter beräknats med hjälp av kalibrering (se bilaga 2).

Objektsbortfall kan bland annat bero på att uppgiftslämnaren inte är villig att delta i undersökningen, att uppgiftslämnaren inte går att nå eller att uppgiftslämnaren är förhindrad att medverka. Objektsbortfallet i denna undersökning redovisas i tabell 3a-e nedan.

Tabell 3a Beskrivning av objektsbortfall barn 9-12 år

	Antal
Ej avhörda	565
Postreturer	7
Avböjd medverkan	1
Förhindrad medverkan	1
Ej anträffad	1
Inkommen blank	2
Totalt	577

Tabell 3b Beskrivning av objektsbortfall barn 13-18 år

	Antal
Ej avhörda	580
Postreturer	8
Avböjd medverkan	1
Förhindrad medverkan	2
Ej anträffad	2
Inkommen blank	3
Totalt	596

Tabell 3c Beskrivning av objektsbortfall föräldrar till barn 0-4 år

	Antal
Ej avhörda	559
Postreturer	7
Avböjd medverkan	5
Förhindrad medverkan	1
Ej anträffad	2
Inkommen blank	1
Lovat sända in	1
Totalt	576

Tabell 3d Beskrivning av objektsbortfall föräldrar till barn 5-8 år

	Antal
Ej avhörda	555
Postreturer	5
Totalt	560

Tabell 3e Beskrivning av objektsbortfall föräldrar till barn 9-18 år

	Antal
Ej avhörda	1 143
Postreturer	10
Avböjd medverkan	3
Förhindrad medverkan	2
Ej anträffad	7
Inkommen blank	3
Totalt	1 168

Med "Ej avhörda" menas att ingen uppgift om varför frågeblanketten inte är besvarad har lämnats. Med "Avböjd medverkan" och "Förhindrad medverkan" menas att SCB meddelats att uppgiftslämnaren inte vill eller av olika skäl inte kan medverka i undersökningen. "Ej anträffad" innehåller saknad adress i Registret över totalbefolkningen (RTB) och hemlig adress.

Partiellt bortfall kan bero på att en fråga är svår att förstå, är känslig, att uppgiftslämnaren glömmer att besvara frågan eller att instruktionerna vid hoppfrågor misstolkas. I bilaga 5 finns en beskrivning av det partiella bortfallet för respektive fråga i blanketterna.

Viktberäkning och estimation

För varje svarande person (kallas objekt i fortsättningen) har en vikt beräknats. Syftet med detta är att kunna redovisa resultat för hela populationen och inte bara för de svarande. Vikten kallas därför även för uppräkningsstal.

För varje svarande förälder har två olika vikter beräknats. Anledningen till detta är att det för vissa frågor i föräldraenkäterna är populationen av föräldrar som är av intresse (t.ex. fråga 20 i enkäten till föräldrar till barn 5-8 år), medan det för andra frågor är populationen av barn (t.ex. fråga 4 i enkäten till föräldrar till barn 5-8 år).

Vikterna har beräknats utifrån urvalsdesignen samt antaganden om objektbortfall och täckningsfel. Beräkningen gjordes med hjälp av ett av SCB egenutvecklat SAS-makro (ETOS).

Vikterna i denna undersökning kan beskrivas med formeln:

$$w_k = d_k \cdot v_k$$

Där w_k = vikt/uppräkningsstal för objekt k

d_k = designvikt

v_k = kalibreringsvikt baserad på hjälpinformation

Designvikten är den del av vikten som beror på urvalsdesignen. Vid bortfall kan det vara så att vissa grupper av urvalet svarar i större utsträckning än övriga, t.ex. kan kvinnor svara i högre grad än män. Om de grupper som svarat i högre grad har en annan fördelning på undersökningsvariablerna än övriga kan detta ha en snedvridande effekt på resultatet. För att kompensera för detta har kalibreringsvikter använts (se bilaga för mer detaljer). Vikterna bygger på antagandet att ramen återspeglar populationen väl och därmed att över- och undertäckningen är försumbar.

För en mer utförlig beskrivning av kalibreringsestimaten se Lundström och Särndal (2001): *Estimation in the Presence of Nonresponse and Frame Imperfections, Statistics Sweden*.

Vikterna/uppräkningsstalen multipliceras med objektens variabelvärden för att skapa statistikvärden gällande för populationen. Om vikterna inte an-

vänds så kan resultaten bli helt missvisande. Vikterna kompenserar för objektbortfallet men inte för det partiella bortfallet.

För beräkning av skattningar av totaler används följande formel:

$$\hat{Y} = \sum_r w_k y_k$$

där w_k = vikt/uppräkningsstal för objekt k

y_k = variabelvärde för objekt k

summering sker av de svarande (r)

För beräkning av skattningar av medelvärden används följande formel:

$$\hat{\bar{Y}} = \frac{\sum_r w_k y_k}{\sum_r w_k}$$

där w_k = vikt/uppräkningsstal för objekt k

y_k = variabelvärde för objekt k

summering sker av de svarande (r).

Statistikens tillförlitlighet

Ramtäckning

Täckningsfel, under- och övertäckning, innebär att urvalsram och population inte helt stämmer överens. Undertäckning innebär att vissa objekt som ingår i populationen saknas i urvalsramen. Övertäckning innebär att objekt som inte ingår i populationen ändå finns i urvalsramen. Ett sätt att minska täckningsfelen är att ha bra och uppdaterade register. Registret över totalbefolkningen (RTB) bedöms vara av god kvalitet och bra uppdaterat. I denna undersökning visade sig ett fåtal personer per urval utgöra övertäckning. Det var personer som avlidit eller flyttat utomlands. Någon undertäckning har inte observerats, men undertäckning är vanligtvis svårare att upptäcka än övertäckning.

Urval

Denna kvalitetskomponent avser fel som uppkommer på grund av att endast ett urval av populationen undersöks. Urvalsfel är således den avvikelse mellan ett skattat värde och det faktiska värdet som beror på att man inte undersöker alla objekt i populationen. Urvalsfelens storlek minskar med en ökad urvalsstorlek.

Mätning

Ett fel som kan uppstå vid mätning är att lämnade uppgifter skiljer sig från faktiska uppgifter. Felet kallas mätfel och kan uppkomma då uppgiftslämnaren inte minns de faktiska uppgifterna, missförstår frågan eller medvetet svarar felaktigt. För att försöka minska mätfelen har frågorna granskats av Enheten för mätteknik vid SCB. Dessutom har särskilda kontroller genomförts under datainsamlingen, t.ex. kontroll av tillåtna värden vid dataregistrering. Mätfelen för registervariabler som hämtats från RTB bedöms vara små.

Bearbetning

Vid den manuella och maskinella bearbetningen av datamaterialet kan bearbetningsfel uppstå. Exempel på bearbetningsfel är registreringsfel och kodningsfel. Dessa fel kan förhindras och upptäckas i de kontroller som genomförs vid dataregistreringen.

Bortfall

Bortfallsfel inträffar om objekten i bortfallet och de svarande skiljer sig åt avseende frågorna/variablerna i undersökningen. En beskrivning av bortfallet finns i den bortfallsanalys som gjorts i samband med valet av hjälpinformation till kalibreringen (se bilaga 2).

Beskrivning av tabeller, diagram och datafiler

Tabeller och diagram

Tabellerna har räknats upp till populationsnivå, vilket innebär att resultatet avser hela populationen och inte endast de svarande. Antalsuppgifterna är således skattningar av antal personer i populationen med den aktuella egenskapen. Att antalet individer är olika för olika frågor beror dels på att det partiella bortfallet är olika stort för olika frågor, dels på hoppinstruktioner då olika delpopulationer avses.

För de följdfrågor som föregås av hoppinstruktioner har selekteringar genomförts vid tabellframställandet. Det betyder att t.ex. för fråga 6 i enkäten till barn 9-12 år har endast de som svarat "Ja" på fråga 5 ingått i tabellframställningen.

Om en följdfråga är besvarad men dess styrfråga inte är besvarad och svaret på följdfrågan gör att ett visst svarsalternativ på styrfrågan är självklart så har hänsyn till detta tagits vid tabellframställningen.

I andelstabellerna är värdena avrundade till närmaste heltal och värden under 0,5 är därmed avrundade till noll.

Tabellerna har sekretessgranskats så att inga uppgifter för enskilda objekt röjs. Mycket osäkra skattningar, där konfidensintervallet är större än andelsskattningen, har också prickats.

I bl.a. fråga 6, 12 och 26 i enkäten till barn 9-12 år fick de svarande ange fler än ett svarsalternativ. Därför summerar inte statistiken till 100 procent.

De tabeller som presenteras i denna rapport har tagits fram enligt de formuler som presenterats i avsnitt "Viktberäkning och estimation" med hjälp av SAS och variansprogrammet ETOS. Vad gäller tabellerna till föräldraenkäterna framgår det av respektive tabell huruvida det är föräldrapopulationen eller barnpopulationen som skattningarna avser.

Datafil

Observera att de bifogade vikterna ska användas vid analys och resultatframställning. Vid bortfall som inte kan betraktas som slumpmässigt kan datamaterialet inte ses som ett urval av oberoende lika fördelade observationer, som ofta antas i traditionell statistisk teori. Det är därför viktigt att tänka på att de flesta förprogrammerade dataprogram inte klarar av att analysera datamaterialet ifrån en urvalsundersökning på ett korrekt sätt. Var noga med att kontrollera att de dataprogram som används för analys behandlar vikterna på ett riktigt sätt. Att ta fram frekvenser med beaktande av vikter klarar däremot de flesta statistikprogram.

I svarsfilerna till föräldraenkäterna finns, som ovan nämnts, två olika vikter bifogade. Den ena ("kalvikt_f") ska användas vid uppräknings till föräldrapopulationen och den andra ("kalvikt_b") ska användas vid uppräknings till barnpopulationen.

Om det är partiellt bortfall (uppgift saknas) i en fråga är värdet blankt. Vid dubbelmarkeringar eller svar som inte går att tolka har värdet 9 registrerats.

Statistiska mått

Materialet lämpar sig bäst att redovisas som totaler eller procentuella andelar för hela målpopulationen eller fördelat på olika redovisningsgrupper.

Redovisningsgrupper

Ofta redovisas statistik inte bara för hela populationen utan också för delgrupper (redovisningsgrupper). Redovisningsgrupper i den här undersökningen kan avgränsas med hjälp av registervariabler eller bakgrundsfrågor i enkäten.

Jämförbarhet

Jämförbarhet över tid

Detta är första gången som SCB genomför undersökningen.

År 2010 genomförde ARS Research en undersökning med i stort sett liknande innehåll.

Sekretess och utlämnande

SCB har gjort en intern sekretessprövning för utlämnandet av data på mikronivå.

Dessutom har en sekretessöverenskommelse upprättats mellan Statens medieråd och SCB med avseende på hur det avidentifierade datamaterialet får hanteras.

Övrigt

I frågeblanketterna till barn 9-12 år och 13-18 år fanns en Fr. 15 "Har du spelat spel med någon av dessa åldersgränser?". I webbversionen fanns till att börja med ett fel som gjorde att den svarande bara kunde välja en åldersgräns. När felet upptäckts rättades det omgående (justeringsdatum 2012-11-08).

Bilagor

Bilaga 1: Frågeblanketter och informationsbrev

Bilaga 2: Kalibreringsrapport

Bilaga 3: Postbeskrivningar

Bilaga 4: Rättningsinstruktioner

Bilaga 5: Partiellt bortfall

Bilaga 6: Förteckning över län- och kommunkoder

Bilaga 7: Förteckning över utbildningsnivå